

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Белік В.О., здобувач

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Наукова стаття присвячена розгляду змісту адміністративно-правового статусу прокуратури України як суб'єкта протидії корупції. Зокрема, з'ясовується поняття, права, обов'язки та відповідальність прокуратури України як суб'єкта протидії корупції.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, прокуратура, права, обов'язки, відповідальність.

Белік В.О. ОСОБЕННОСТИ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСА ПРОКУРАТУРЫ УКРАИНЫ КАК СУБЪЕКТА ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ / Днепропетровский государственный университет внутренних дел, Украина

Научная статья посвящена рассмотрению содержания административно-правового статуса прокуратуры Украины как субъекта противодействия коррупции. В частности, выясняется понятие, права, обязанности и ответственность прокуратуры Украины как субъекта противодействия коррупции.

Ключевые слова: административно-правовой статус, прокуратура, права, обязанности, ответственность.

Belik V.O. ESPECIALLY ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS PROSECUTOR'S OFFICE AS A SUBJECT AGAINST CORRUPTION / Dnepropetrovsk state university of internal affairs, Ukraine

The constitutional changes state mechanism, the need of modern legal policy on human rights need to be updated throughout the state legal system, including its leading managers such as prosecutors. In this regard, it is worth recalling that the domestic prosecutor has deep roots and old traditions. Established as a public authority, performing on its behalf and on behalf of supervising the execution of laws by central and local authorities and institutions, their officials, prosecutors almost at all times been regarded as an important law enforcement and human rights institutions.

Radical political and economic transformation in Ukraine, the democratization of social relations actualized on the role of prosecutors in the state mechanism, its objectives and functions. With a growing number of human rights violations, the role of prosecutors in strengthening oversight bodies are fighting against crime and conduct operational activities, to provide one of the main principles of criminal justice – the inevitability of punishment for each crime. However, today, in the prosecution of a number of problematic issues related to the definition of the place and role of the prosecution as the subject of administrative law in the system of government.

Prosecutors, as an administrative relationships, overwhelmingly administrativist not provided and is considered only in the context of the rule of law in public administration. In my opinion, given the amount of authority on the impact on the prosecution of, modification or termination of the rights and duties of subjects of administrative relationships, absolutely justified to consideration of the prosecution, as a full subject of administrative law.

It should be noted that the administrative legal prosecutors can act only as a managing entity, unlike other entities, including the state. Interference in the work of organs other government bodies, local authorities, non-governmental organizations in any way illegal. Prosecution of Ukraine does not belong to any of the branches of government and is the only centralized system of bodies exercising its powers under the observance of the Constitution of Ukraine and the applicable laws of the republic, regardless of any authorities, officials, and decisions associations or their bodies. The prosecution is supervising the legality.

Key words: administrative and legal status, prosecutors, law, duty, responsibility.

Конституційні зміни державного механізму, необхідність реалізації сучасної правової політики в галузі прав людини потребують оновлення всієї державно-правової системи, у тому числі і такої її провідної ланки, як прокуратура. У зв'язку з цим варто нагадати, що вітчизняна прокуратура має глибокі коріння і вікові традиції. Створена як орган державної влади, здійснюючий від її імені і за дорученням нагляд за виконанням законів центральними та місцевими органами і установами, їх посадовими особами, прокуратура майже у всі часи розглядалася як важливий правоохоронний та правозахисний інститут.

Докорінні політичні та економічні перетворення в Україні, демократизація суспільних відносин актуалізували питання про роль прокуратури у державному механізмі, її завдання та функції. В умовах зростання кількості порушень прав людини зростає роль прокуратури в посиленні нагляду за органами, що ведуть боротьбу зі злочинністю та проводять оперативно-розшукову діяльність, в забезпеченні одного з головних принципів кримінального судочинства – невідворотності покарання за кожний вчинений злочин. Водночас, на сьогодні, у діяльності

прокуратури є низка проблемних питань, що пов'язані з визначенням місця та ролі органів прокуратури як суб'єкта адміністративного права в системі органів державної влади.

Проблемні питання адміністративно-правового статусу органів у сфері протидії злочинності, місця та значення в ній органів прокуратури були предметом наукових досліджень О.М. Бандурки, В.Т. Білоуса, В.Г. Бесарабова, М.М. Бурбики, А.С. Васильєва, Ю.М. Грошового [8], Л.М. Давиденка, В.В. Долежана, П.М. Каркача, Ю.В. Капітонова, Т.В. Корнякової, М.В. Косюти, В.О. Макаренка, В.І. Малюги, І.Є. Марочкіна, М.І. Мичка [7], О.Р. Михайленка, М.О. Потебенька, Є.М. Поповича, М.В. Руденка, В.П. Рябцева, В.В. Сухоноса, П.В. Шумського, М.К. Якимчука та інших науковців. Проте, у вітчизняній юридичній науці питання адміністративно-правового статусу органів прокуратури України як суб'єкта протидії корупції висвітлені недостатньо, в існуючих наукових працях вони досліджувались фрагментарно або в рамках ширшої правової проблематики, без комплексного підходу. У переважній більшості наукових праць не враховано специфіку вимог, продиктованих сьогоденними тенденціями у світовій політиці та економіці і тими змінами, які сталися у сфері міжнародного й національного законодавства.

Таким чином, зазначені та інші проблеми діяльності органів прокуратури України як суб'єкта протидії корупції, відсутність їх належного наукового опрацювання обумовлюють актуальність та важливість комплексного дослідження питань їх адміністративно-правового статусу.

Метою даної статті є розкрити зміст адміністративно-правового статусу прокуратури як суб'єкта протидії корупції.

Для досягнення вищевказаної мети нами поставлені наступні *завдання*: проаналізувати компетенцію діяльності прокуратури України щодо протидії корупції; розкрити зміст прав та обов'язків діяльності прокуратури України щодо протидії корупції.

Прокуратура, як суб'єкт адміністративних правовідносин, переважною більшістю адміністративістів не виділяється і розглядається лише в контексті засобів забезпечення законності в державному управлінні. На мій погляд, враховуючи обсяг повноважень прокуратури стосовно впливу на виникнення, зміну або припинення прав і обов'язків суб'єктів адміністративних правовідносин, абсолютно виправданим буде розгляд системи органів прокуратури, як повноправного суб'єкта адміністративного права.

Систему органів прокуратури становлять: Генеральна прокуратура України, прокуратури Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя (на правах обласних), міські, районні, міжрайонні, інші прирівняні до них прокуратури, а також військові прокуратури.

Генеральну прокуратуру очолює Генеральний прокурор України, який призначається на посаду за згодою Верховної Ради України та звільняється з посади Президентом України. Генеральний прокурор України не менш як один раз на рік інформує Верховну Раду України про стан законності. Верховна Рада України може висловити недовіру Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади. Генеральний прокурор України звільняється з посади також у разі:

- закінчення строку, на який його призначено;
- неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- порушення вимог щодо несумісності;
- набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;
- припинення його громадянства;
- подання заяви про звільнення з посади за власним бажанням.

Строк повноважень Генерального прокурора України та підпорядкованих йому прокурорів – п'ять років [2].

Повноваження прокурорів, організація, засади та порядок діяльності прокуратури визначаються Конституцією України [1], Законом України «Про прокуратуру» [2] та іншими законодавчими актами.

Необхідно зазначити, що в адміністративних правовідносинах прокуратура може виступати лише як керуючий суб'єкт, на відміну від інших суб'єктів, у тому числі і держави. Втручання в роботу органів прокуратури іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями у будь-який спосіб є незаконним. Прокуратура України не відноситься до будь-якої з гілок державної влади і є єдиною централізованою системою органів, які здійснюють свої повноваження на підставі додержання Конституції України та чинних на території республіки законів, незалежно від будь-яких органів державної влади, посадових осіб, а також рішень громадських об'єднань чи їх органів. Діяльність прокуратури (відповідно до статті 19 Закону України «Про прокуратуру») полягає в здійсненні нагляду за додержанням законності на предмет:

- відповідності актів, які видаються всіма органами, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами, вимогам Конституції України та чинним законам;
- додержання законів про недоторканність особи, соціально-економічні,
- політичні, особисті права і свободи громадян, захист їх честі і гідності, якщо законом не передбачений інший порядок захисту цих прав;
- додержання законів, що стосуються економічних, міжнаціональних відносин, охорони навколишнього середовища, митниці та зовнішньоекономічної діяльності [2].

При здійсненні прокурорського нагляду за додержанням і застосуванням законів прокурор має право:

- 1) безперешкодно за посвідченням, що підтверджує займану посаду, входити в приміщення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, військових частин, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності без особливих перепусток, де такі запроваджено;
- 2) витребувати від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, військових частин, державних підприємств, установ та організацій рішення, розпорядження, інструкції, накази та інші акти і документи, одержувати інформацію про стан законності і заходи щодо її забезпечення, мати доступ до відповідних інформаційних баз даних державних органів;
- 3) вимагати від керівників та колегіальних органів проведення перевірок, ревізій діяльності підпорядкованих і підконтрольних підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, а також виділення спеціалістів для проведення перевірок, відомчих і позавідомчих експертиз;
- 4) мати доступ до документів і матеріалів, необхідних для проведення перевірки, у тому числі за письмовою вимогою, і таких, що містять комерційну таємницю або інформацію з обмеженим доступом. Письмово вимагати подання в прокуратуру у визначений ним розумний строк зазначених документів та матеріалів, видачі необхідних довідок, у тому числі щодо операцій і рахунків юридичних осіб та інших організацій, для вирішення питань, пов'язаних з перевіркою. Отримання від банків інформації, яка містить банківську таємницю, здійснюється в порядку та обсязі, встановлених Законом України «Про банки і банківську діяльність» [3];
- 5) отримувати від посадових та службових осіб і громадян усні або письмові пояснення, у тому числі шляхом виклику відповідної особи до органу прокуратури [2].

Дії, передбачені пунктами 3, 4 та 5 частини першої статті 20 Закону України «Про прокуратуру», можуть бути вчинені виключно під час проведення перевірки в порядку, передбаченому статтею 21 Закону України «Про прокуратуру». Так, у цій статті зазначено, що перевірки проводяться за письмовими зверненнями органів державної влади, органів місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, фізичних та юридичних осіб, а також за власною ініціативою прокурора. При цьому перевірки за заявами фізичних чи юридичних осіб, зверненнями та запитамі депутатів усіх рівнів, крім заяв та повідомлень про кримінальне правопорушення, проводяться лише в разі їх попереднього розгляду компетентними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими чи службовими особами або неприйняття ними у встановлені строки рішень із цих питань.

У разі якщо захист прав і свобод людини і громадянина та інтересів держави згідно із законом є компетенцією відповідних органів державного нагляду (контролю), перевірки проводяться з обов'язковим наданням оцінки щодо законності їх діяльності. У зв'язку з бездіяльністю уповноваженого органу державного нагляду (контролю) або відсутністю такого органу вживаються відповідні заходи прокурорського реагування, спрямовані на забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина, інтересів держави.

Для здійснення перевірки прокурор приймає постанову, у якій зазначає підстави, що свідчать про можливі порушення законності, та обґрунтовує необхідність вчинення дій, передбачених пунктами 3, 4 та 5 частини першої статті 20 Закону. Не допускається проведення перевірки без надання копії зазначеної постанови представнику підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, підпорядкованості чи приналежності, фізичній особі-підприємцю. Постанова прокурора може бути оскаржена цими особами до прокурора вищого рівня або суду в порядку адміністративного судочинства протягом десяти днів з дня одержання копії постанови. За результатами розгляду скарги прокурор вищого рівня приймає рішення про задоволення скарги та скасування постанови або про відмову у задоволенні скарги. Оскарження постанови до прокурора вищого рівня не позбавляє особу права на її оскарження до суду, яке може бути здійснене нею протягом десяти днів з дня одержання рішення прокурора вищого рівня про результати розгляду скарги.

Оригінали витребуваних чи отриманих прокурором актів, документів та матеріалів мають бути повернуті відповідним особам після закінчення перевірки, крім випадків долучення їх до матеріалів кримінального провадження в порядку, передбаченому процесуальним законодавством. У разі необхідності до закінчення перевірки можуть бути повернуті копії зазначених документів.

Крім цього, при виявленні порушень закону прокурор у межах своєї компетенції має право:

- 1) вносити подання;
- 2) у встановленому законом порядку ініціювати притягнення особи до дисциплінарної, адміністративної відповідальності, скласти протокол про адміністративне правопорушення та починати досудове розслідування;
- 3) звертатися до суду в передбачених законом випадках [2].

Для визначення адміністративно-правового статусу прокуратури України як суб'єкта протидії корупції доцільно проаналізувати, крім повноважень, ще й її мету діяльності. Стосовно мети діяльності органів прокуратури України слід зазначити, що її в Законі України «Про прокуратуру» не визначено. Можна лише здогадатися, що відповідно до змісту ст.1 та 4 згаданого Закону її метою є «всебічне утвердження верховенства закону і зміцнення правопорядку». У науковій літературі мету діяльності органів прокуратури визначають як:

- 1) «забезпечення точного виконання законів»;
- 2) «захист державного і суспільного ладу, економічної та політичної системи» тощо.

Так, на думку В.В. Долежана, за ступенем досягнення і впливу прокуратури на їхнє досягнення мета діяльності прокуратури поділяється на два рівні: перший – це фактичне усунення правопорушення в результаті прокурорського реагування, відновлення порушених прав, відшкодування збитків, покарання порушників закону, усунення причин порушень закону й умов, які їх викликають; другий – це створення обстановки законслухняності, непримиримості до правопорушень у трудових та інших колективах і в масштабах держави в цілому, тобто утвердження правопорядку як втіленого в життя принципу законності [4, 47].

У проектах Закону України «Про прокуратуру» мету діяльності органів прокуратури визначено як:

- 1) «діяльність, спрямовану на утвердження верховенства законів, забезпечення законності і правопорядку»;
- 2) «зміцнення демократичної, соціальної, правової держави і забезпечення державної безпеки України»;

- 3) «зміцнення демократичної, соціальної, правової держави і національної безпеки України».

Таким чином, утвердження принципу верховенства права стосовно діяльності прокуратури має як зовнішнє, так і внутрішнє спрямування. Своєю діяльністю прокуратура утверджує законність і зміцнює правопорядок у різноманітних сферах суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про прокуратуру: Закон України від 05.11.1991 № 1789-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-ІІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
4. Долежан В. Перспективи трансформації функцій прокуратури України [Текст] / В. Долежан // Вісник Національної академії прокуратури України: проблеми сьогодення, теорія, практика, життя академії. – 2011. – № 2. – С. 47.
5. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 № 3206-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>
6. Мичко М.І. Функції та організаційний устрій прокуратури [Текст] / М.І. Мичко. – Донецьк, 2001. – С. 248-249.
7. Про затвердження Положення про Головне управління державної служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.01.2011, № 1180 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>

УДК 342.92: 347.946

ПРАВОВІ ПРЕЗУМПЦІЇ В СУМІЖНОМУ ТЕРМІНОЛОГІЧНОМУ РЯДІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА (АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Зозуль І.В., аспірант

Запорізький національний університет

У статті в систематизованому вигляді обґрунтовується необхідність докорінного перегляду усіх складових адміністративного права, в тому числі і правових презумпцій у суміжному термінологічному ряді. Співвідносяться такі поняття, як «правова презумпція», «преюдиція», «фікція» та «аксіома». Наводяться приклади використання даних правових категорій в адміністративному праві.

Ключові слова: адміністративне право, правова презумпція, преюдиція, фікція, аксіома.

Зозуль И.В. ПРАВОВЫЕ ПРЕЗУМПЦИИ В СМЕЖНОМ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОМ РЯДУ: СРАВНИТЕЛЬНО ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА (АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ) / Запорожский национальный университет, Украина

В статье в систематизированном виде обосновывается необходимость пересмотра всех составляющих административного права, в том числе и правовых презумпций в смежном терминологическом ряду. Соотносятся такие понятия, как «правовая презумпция», «преюдиция», «фикция» и «аксиома». Приводятся примеры использования данных правовых категорий в административном праве.

Ключевые слова: административное право, правовая презумпция, преюдиция, фикция, аксиома.

Zozul' I.V. THE LEGAL PRESUMPTION IN THE ADJACENT TERMINOLOGICAL ROW: COMPARATIVE CHARACTERISTICS (ADMINISTRATIVE-LEGAL ASPECTS) / Zaporizhzhya national university, Ukraine

At present time, legislation and legal doctrine can observe radical reformation processes that are definitely related to the process of civil society and the rule of law, which, in turn, provides significant updates to legal